

Hudy Róbert

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

“Nem minden férfi követ el nemi erőszakot” Feminista témák a *WomanAgainstFeminism* kampányban

A *WomenAgainstFeminism (WAF)* kampányt, ami a populáris médiában 2014 nyarán vált ismertté, az online feminista újságok és hírportálok vagy a feminizmus története és önleírása, vagy férfi jogi aktivisták szövegei alapján értelmezték, és tájékozatlannak vagy értelmetlennek ítélték. Kategorizálás helyett a résztvevők szavainak és kifejezéseink gyakoriságát vizsgálva azonban a bejegyzések a feminista mozgalom számára releváns konfliktusokra és társadalmi problémákra utalnak: a személyes és a társadalmi konfliktusára, továbbá az erőszak és a maszkulinitások közötti kapcsolatokra.

Bevezetés

A 2010-es évek elején a feminizmus a nemzetközi populáris kultúra egyik meghatározó témájává vált. Beyoncé a 2014. augusztusban megjelent „***Flawless” című dalában például szó szerint idézte Chimamanda Ngozi Adichie nigériai nőíró feminizmus definícióját, és 2014. decemberében, az MTV Video Music Awards díjátadón a „***Flawless” performanszának lezárásaként Beyoncé körül elsötétült a színpad, és mögötte többméteres, fehéren világító FEMINIST („feminista”) felirat jelent meg. 2015-ben a nemzetközi popzenei előadókkal készült interjúknak gyakori témája lett a feminizmus.

2014-ben a feminizmussal szemben ellenséges megnyilatkozások is gyakrabban jutottak el a nemzetközi populáris kultúra fórumaira. A még 2013. augusztusában létrehozott *WomanAgainstFeminism [Nők a feminizmus ellen]* Tumblr oldal például 2014. július végén kapott jelentős médiafigyelmet. Júliustól szeptemberig számos nemzetközi közéleti blog és híroldal közölt beszámolót a *WAF* oldalán megjelent bejegyzésekről, személyes nyilatkozatokról. A beszámolók nyomán pedig számtalan nyilvános reakció érkezett blogposzt, cikk vagy videóüzenet formájában. A reakciók hangvétele a komolytól egészen az abszurdan parodisztikusig terjedt, mondanivalójuk

azonban többnyire a könyvtárba küldésre, a kioktatásra vagy a „van-benne-valami-igazság”-ra korlátozódott.

A mainstream nemzetközi popkultúrában az elmúlt néhány évben megjelenő feminista témák és öndefiníciók és a nyugati feminista mozgalom közötti kapcsolatot jellemzi, hogy a populáris hivatkozások számos ponton felidézik a nyugati feminista mozgalom sok évtizedes történetét, vitáit, eredményeit. Az előadók performanszaiban, egymással folytatott nyilvános vitáiban, és a rajongóik vagy kritikusaik közötti vitákban is megjelent a nyugati feminizmus elmúlt öt évtizedének egyik meghatározó vitája, az úgynevezett második és harmadik hullám viszonya (Barna és Hudy 2015). Bár a mozgalom különböző generációihoz tartozás leginkább az angol és az észak-amerikai társadalomban játszik meghatározó szerepet (Henry 2004), ennek a vitának van egy továbbvihető, a nyugati feminista közösségeken kívül is hasznosítható aspektusa, nevezetesen egyrészt az egyéni szabadság és integritás, másrészt a rendszerszintű elnyomás és szervezett mozgalom, röviden a személyes és a társadalmi konfliktusa (Barna és Hudy 2015). Jelen kutatás egyik kiinduló feltevése, hogy ez a konfliktus a populáris kultúrában megjelenő, a kortárs feminizmus ellen tiltakozó kampányokban, mint amilyen a *WAF* kampány is, megtalálható.

A *WAF* kampány egyik gyakori témája a nők áldozat státuszának elutasítása: számos nő posztolt képet saját magáról egy transzparenszel, amin többek között az szerepelt, hogy „nem vagyok áldozat”. A kampány két másik gyakori témája a nemek egyenlősége és a feminizmus férfiakhoz való viszonya („én az egyenlőségben hiszek” - „a feministák gyűlölik a férfiakat”). Ezeket a feminizmussal szembeni kritikákat a kampányt elemző akadémiai kutatók vagy – a populáris reakciókhoz hasonlóan – a tiltakozó nők tévedéseként, a feminizmus félreértéseként értelmezték, vagy férfi jogi aktivisták állításaihoz kapcsolták (Collins 2015; DeKeseredy, Fabricius és Hall-Sanchez 2015). Ezekről az akadémia értékelésektől eltérően a kutatásom másik kiinduló feltevése, hogy a *WAF* kampányban megjelenő kritikák a feminista mozgalom számára lényeges kérdéseket és problémákat vetnek fel.

A következőkben először bemutatom a személyes és a társadalmi megközelítés közötti konfliktust, ami az ezt követő elemzés egyik fontos szempontja, majd részben mások korábbi, részben saját aktuális kutatásom alapján amellet érvelek, hogy a fenti három téma valóban a *WAF* kampány kulcsfogalmait alkotja, és bár a kortárs feminista mozgalmat ellenző, elutasító álláspontból származnak, a mozgalom számára hasznos, hiányzó szempontokra mutathatnak rá.

A személyes és a társadalmi konfliktusa a kortárs feminista vitákban

A 2010-es évek eleje óta a nemzetközi popkultúrában megjelenő feminista témák, utalások és öndefiníciók elemzése során hasznosnak bizonyult a vizsgált jelenségek személyes és a társadalmi aspektusainak megkülönböztetése. Például a rajongók és kritikusok a személyes és a társadalmi nézőpontra is hivatkoztak annak megítélésével kapcsolatban, hogy Beyoncé rúdtáncolt „****Flawless*” című számának fentebb említett 2014-es MTV Video Music Awards-os performansa során. Személyes szempontból Beyoncé fellépését úgy ítélték meg, hogy ennek révén saját femininitását élte meg és fejezte ki nagyrészt általa választott módon, és egyúttal kiemelkedő előadóművészi képességeit demonstrálta. Társadalmi szempontból viszont a rúdtáncolás a hegemon férfitekintethez igazított női viselkedésnek minősül. Az ezzel kapcsolatos társadalmi elvárások, amelyekhez Beyoncé láthatóan igazodott, olyan társadalomból származnak, amelyben a nők megjelenését és viselkedését elsősorban és túlnyomórészt férfiak vágyai és döntései határozták meg, és ezek az elvárások a mai napig befolyásolják a rúdtáncolás gyakorlatát és jelentését (Donaghue, Whitehead és Kurz 2011).

Hasonló konfliktusra hívja fel a figyelmet bell hooks Beyoncé 2016 áprilisában megjelent *Lemonade* című album-videójával kapcsolatban. bell hooks elismeréssel ír arról, hogy a *Lemonade* a fekete női testet szépségének öntudatos megünneplése révén hatalommal ruházza fel; a különböző korú, testformájú, egyszerű vagy épp különlegesen díszített ruhájú, valamilyen őket érő igazságtalanságban mégis közös történetű fekete nők középpontba állítása révén pedig láthatóvá és elhallgattathatatlanná teszi a fekete nők testvériségét. „Ugyanakkor a fekete nők vizuális megjelenésének ez a radikális újrapozicionálása nem szorítja háttérbe vagy változtatja meg a fekete női identitás hagyományos, szexista konstrukcióját” (bell hooks 2016 – a Szerző fordítása), amennyiben az igazságtalanság okozta feszültséget nem a patriarchális rendszer és a férfiak hozzáállásának megváltozása, hanem a nők alkalmazkodása oldja fel.

A feminista társadalomkutatásban természetesen korábbról ismert a személyes és a társadalmi szempont konfliktusa. Linda Duits és Liesbet van Zoonen (2006, idézi Gill 2007) például a hagyományos muszlim fejkendő és a zsinórvékony női alsónemű viseletével kapcsolatban hívták fel a figyelmet a nők személyes döntéseinek elfogadására és társadalmi cselekvőképességük elismerésének fontosságára. Erre reagálva Gill (2007) azt hangsúlyozza, hogy az azonos közösséghez vagy szubkultúrához tartozó emberek az emberi kultúra egészének változatossága és személyes döntéseik egyediségének ellenére mégis nagyon hasonló módon jelennek meg vagy szeretnének

megjelenni mások előtt, ezért a társadalomkutatóknak és a feminista aktivistáknak társadalmi tényezőket is be kell vonniuk, amikor választ keresnek ezekre a hasonlóságokra. Duits és van Zoonen (2007) válaszul arra mutattak rá, hogy a társadalmi helyzetre való reflexió kisajátítása az akadémiai kutató, jelen esetben Gill számára, sem a kutatási tapasztalatokkal nem vág egybe, amelyek szerint a nők maguk is beszélnek az őket érintő társadalmi elvárásokról, sem azzal a feminista törekvéssel nincs összhangban, amely épp lebontani igyekszik ezeket az elvárásokat, amennyiben a nők felett folyó hegemon diszkurzusok helyett éppen a nőket is bevonó, a hangjukat felerősítő diszkurzusokat kíván létrehozni.

Ebből a vitából a személyes és a társadalmi szempont, mint egymással kölcsönhatásban és gyakran konfliktusban lévő megközelítési mód emelkednek ki. A társadalmi – és az erre irányuló, de ezt ki nem sajátító társadalomkutatói – szempont önállóságát támasztja alá, hogy a tudományos elemzés olyan perspektívákat és elemzési eredményeket tud mutatni (a globális gazdasági rendszer társadalmi hatásairól lásd Ringrose, Harvey, Gill and Livingstone 2013), amelyek személyes szempontból kevésbé látszanak. Ugyanakkor a résztvevők személyes szempontjainak önálló figyelembe vétele szintén segíthet társadalmi jelenségek, például annak megértésében, hogy miért tiltakoznak nők a feminizmus ellen.

Miről beszélnek a WomenAgainstFeminism kampány résztvevői?

A WAF kampányra a feminista mozgalmat támogató, azzal azonosuló közösségi média számtalan fóruma és résztvevője reagált. Gyakori reakció volt az az állítás, hogy a feminizmus ellen tiltakozó nők nem ismerik a feminizmust: sem a legelterjedtebb definícióját, sem a történelmét, sem aktuális relevanciáit. Ennek nyomán számos gúnyosan vagy ironikusan kioktató, illetve dadaista, „ennek semmi értelme nincs” válasz született. A gúnyos hangvételű megszólalások többé-kevésbé vitriolos stílusban felsorolták a feminizmus definíciót, eddigi eredményeit és aktuális, még megoldatlan társadalmi problémákat, idézve olyan bejegyzéseket, amelyek figyelmen kívül hagyták vagy elutasították ezeket (Ballou 2014; Davies 2014; Freitag 2014; Shire 2014). Az önironikus hangneműek azzal viccelődtek, hogy a feministák nem tudják kibontani a befőttes üvegeket (Ringo 2014), és a macskáknak sincs szüksége feminizmusra (*Confused Cats Against Feminism* 2015). Mások szerint ez a gúnyolódás talán megerősíti a feminizmust elutasító nőket abban, hogy a feminizmus ellenséges velük szemben, ezért a jó szándékot feltételező, megértő módon magyarázták el egyes konkrét bejegyzések kapcsán, hogy a bejegyzések szerzőinek igenis szüksége van a feminista mozgalomra (Cavanagh 2014; Clifton 2014; McDonough 2014).

A közösségi média itt idézett szegmensében jellemzően nem merült fel az a kérdés, hogy melyek lehetnek azok az indokok és valós feszültségek, amelyekért a nők, ha tévesen is, de a feminizmust tartják felelősnek. A kevés kivétel egyike Emily McCombs (2014), az *xoJane.com*, az amerikai online női magazin akkori főszerkesztője, aki saját személyes története alapján azt feltételezte, hogy a nők feminizmus elleni tiltakozása egy rövid távú stratégia, az elnyomáshoz való alkalmazkodás eszköze egy megkérdőjelezhetetlenül szexista környezetben. Az akadémiai kutatásban azonban számos tanulmány készült már korábban is, illetve az aktuális *WAF* kampányról is, a feminizmus személyes elfogadásáról vagy elutasításáról, ami számol a lehetséges feszültségekkel is. A feminista jelző elutasításával kapcsolatban többen is azt találták, hogy gyakran azok sem nevezik magukat feministának, akik egyébként egyetértenek a feminista mozgalom céljaival, és ezt a megkérdozettek leginkább a feminista jelzőhöz kötődő negatív sztereotípiákkal magyarázzák (pl. Szabó 2015; Roy, Weibust és Miller 2007; idézi: Szabó 2015; Brandman 2015). Ezek az eredmények valószínűleg a feminista meggyőzés korlátait is jelzik. Roy, Weibust és Miller (2007) kísérletének eredménye szerint, míg a feministákra vonatkozó pozitív előítéletek olvasása után az emberek nagyobb arányban tartották magukat feministának, addig a negatív előítéleteket olvasók körében ugyanakkora volt a magukat feministának tartók aránya, mint azok között, akik a kutatás keretében nem olvastak semmilyen előítéletekről. A szerzők ebből arra következtettek, hogy a feministákra vonatkozó negatív előítéletek annyira elterjedtek, hogy ezek koncentrált megjelenése nem jelent új információt, és ezért nem befolyásolják az embereket. Az adott esetben a *WAF* kampányt résztvevőinek és követőinek feminizmusról kialakult véleményét várhatóan nem fogja megváltoztatni sem a kigúnyolás, sem a kioktatás, sem az ismert állítások türelmes elmagyarázása.

A *WAF* kampány mögötti motivációk vizsgálatára számos tartalomelemzés készült az elmúlt évben (Brandman 2015; Collins 2015; DeKeseredy, Fabricius és Hall-Sanchez 2015). Az elemzések módszere megegyezett abban, hogy a bejegyzéseket vagy üzeneteket nyílt kategóriákba sorolták, és a következtetéseket elsősorban e kategóriák gyakorisága alapján vonták le. Mariana Brandman (2015) BA dolgozatában a #womenagainstfeminism hashtag-gel elküldött Twitter üzeneteket vizsgálta 2014. júliusának nyolc véletlenszerűen kiválasztott napján. Mivel hashtag-eket bárki csatolhat a saját Twitter üzenetéhez, azok az eredeti szándékkal ellentétes, ironikus értelemben is használhatók. A #womenagainstfeminism esetében ez az összes bejegyzés 21%-át tette ki. A többi üzenet leggyakoribb témái a következők voltak: a nemek egyenlősége, a patriarchátus létezése, a feministák ellenségessége, a nemi erőszak kultúrája, a nemi alapú jövedelmi különbségek, és az, hogy a feministák gyűlölik a férfiakat.

Walter DeKeseredy, Alewxis Fabricius és Amanda Hall-Sanchez (2015) azt vizsgálták, hogy a *WAF* kampány mennyiben támogatja a nemi erőszak mítoszokat és azt az állítást, hogy a nők intim kapcsolatban éppen olyan erőszakosak, mint a férfiak. A kutatók a Twitter helyett, ahol a #womenagainstfeminism hashtag gyakran ironikus értelemben is megjelent, inkább a *WAF* kampány Tumblr oldalán megjelenő, az oldal adminisztrátora(i) által jóváhagyott bejegyzéseket vizsgálták 2014. július 14. és augusztus 31. között, vagyis abban az intervallumban, amikor a *WAF* kampányt felkapta a közösségi média. Azt találták, hogy a bejegyzésekben négy témakör jelent meg gyakran:

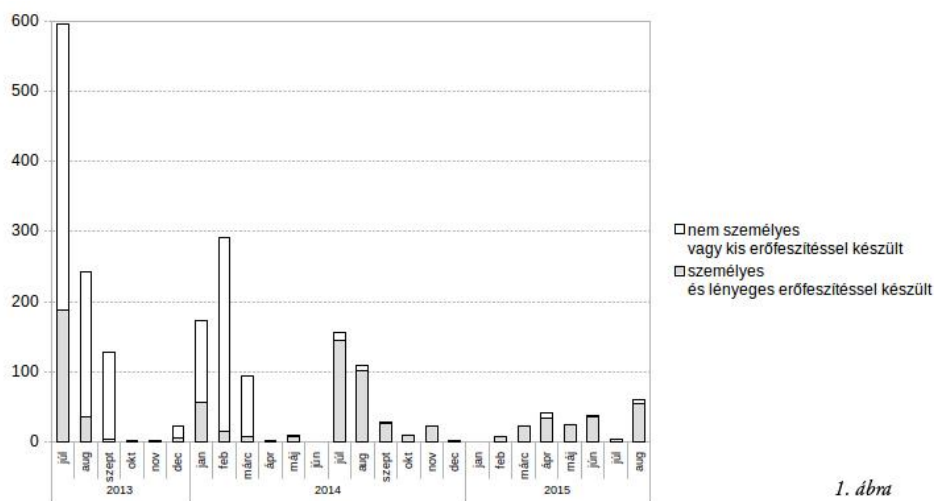
- a nők megszégyenítése kihívó megjelenésük miatt (slut-shaming),
- a nők áldozat-helyzetének visszautasítása („Nem vagyok áldozat”),
- a nemi erőszakkal kapcsolatos állítások kétségbevonása (rape denial), és ez utóbbi kapcsán
- a férfiakkal szembeni megkülönböztetés felvetése („A férfiak is áldozatok”).

Lyndsey Collins (2015) szintén a Tumblr oldal bejegyzéseit elemezte a feminizmus elutasításának indokai szempontjából. Ő hosszabb időszakaszt vizsgált, az oldal létrehozásától kezdve 2014. augusztus 31-ig, és többszörös, vagyis egymást átfedő kategóriákat használt. Azt találta, hogy a leggyakoribb témák a gyakoriság sorrendje szerint a következők: a feministák dühösek és közönségesek, a feministák ellenségesek a férfiakkal szemben, a feminizmus az áldozatszerepet hirdeti, a feminizmus a nők felsőbbrendűségéről szól, a feminizmus ellenzi a hagyományos nemi szerepeket, a bejegyzés szerzője nem tartja elnyomottnak magát, és az egyenlő esélyek már fennállnak.

A fenti elemzések, különösen Collins-é, robusztus módszertant használnak, néhány szempontból mégis lényegesen továbbfejleszthetők. Az eredmények általánosíthatóságát például jelentősen növelné, ha többen egymástól függetlenül kategorizálják a bejegyzéseket. Többszörös, átfedő kategóriák mellett is problémát jelenthet továbbá az, ha egy kategória túl általános. Collins elemzésében a legnagyobb gyakoriságú kategória, a „feminista sztereotípiák” körébe tartoznak a feministák megszokottól eltérő viselkedésével kapcsolatos előítéletek („a nőket őrültnek látatják”, Collins 2014, 17), a feministák általában ellenséges viselkedésére vonatkozó állítások („Erősebben elnyomva érzem magam a feministák, mint a férfiak által”, *WAF* Tumblr 2014b), és az utóbbira vonatkozó személyes tapasztalatok („azt mondták nekem, hogy szégyent hozok a nőkre”, *WAF* Tumblr 2014c). Harmadszor, a fenti elemzések egyike sem vette figyelembe, hogy a személyességet és a bejegyzés létrehozására fordított erőfeszítést tekintve a

bejegyzések széles skálán mozognak. Találhatók teljesen személytelen, kis erőfeszítéssel létrehozott bejegyzések, például digitális mémekre írt szövegek, lényegesen személyesebb, vagy több erőfeszítéssel készült bejegyzések, például kivágott elektronikus üzenetek, hosszabb, kézzel írt szövegek, saját fényképekre írt szövegek, továbbá még személyesebb, még több erőfeszítést igénylő bejegyzések, mint a saját készítésű transzparenssekkel együtt készült szelfik.

Saját kutatásom módszere három szempontból tért el a fentiektől. Először is, csak azokat a bejegyzéseket vizsgáltam, amelyek esetében a forma személyessége és a létrehozásra fordított erőfeszítés mértéke alapján feltételezhető volt az állítással való személyes azonosulás, vagyis csak a saját transzparenssekkel együtt készült szelfiket vizsgáltam. Másodszor, a bejegyzések kategorizálása helyett a szavak és kifejezések gyakorisági statisztikáit elemeztem. Mivel a bejegyzések szövegei jellemzően jelmondatok és rövid kijelentések, és csak ritkán személyes történetek vagy korábbi események felidézése, nagyon gyakoriak az ismétlődő kifejezések. Emiatt pusztán a szavak és kifejezések gyakorisága alapján is a bejegyzések nagy részére vonatkozó, átfogó állításokat lehet tenni. Harmadszor, mivel a *WAF* Tumbr oldalán a személyes, lényeges erőfeszítést igénylő bejegyzések, amelyeken legalább kézírás vagy saját fotóra írt szöveg található és az összes bejegyzés száma hónapról hónapra jelentősen változott (1. ábra), úgy döntöttem, hogy az elemzéshez rendelkezésre álló nagyobb szövegtest érdekében az oldal létrehozásától jelen elemzés kezdetéig, 2015. augusztusáig vizsgálom a bejegyzéseket.

1. ábra

A vizsgált időszakban 526 olyan képet találtam, amelyen személyes, szemből készült fotó vagy kézírás található, és ezek között 318 képen szerepelt

években rámutattak arra, hogy az érintettek egy része számára személyesen problémát jelen ennek a státusznak a felvállalása (Andrews 1992:3; idézi Dunn 2005). Társadalmi szempontú megközelítésben ez az elutasító reakció pusztán a kirekesztő társadalmi gyakorlat velejárója, hiszen a társadalom nem védte meg az érintettet, sőt hozzá is járult az igazságtalansághoz, ezért a nyilvános felvállalás fenyegetőnek és értelmetlennek látszik. A WAF kampány egy résztvevője, a társadalom önigazoló gyakorlatának elutasításaként azt írta: „Nem vagyok áldozat. Nem voltam áldozat. Nem leszek áldozat. ... *Harcos vagyok?*” (WAF 2014e, kiemelés az eredetiben). Az érintettek elutasító személyes megnyilvánulásai miatt érdemes más lehetséges magyarázatot is figyelembe venni.

A magyarázatok egyik csoportja a nyugati társadalmakban elterjedt ideológiákra hivatkozik. Ezek egyike az az individualizáló megközelítés, amely a társadalmi környezet hatásával szemben a személyes döntéseket hangsúlyozza, és ezzel összefüggésben korlátlanul felelősnek tekinti az embereket a velük történekmért (Lamb 2015). Egy másik, ezzel gyakran együtt járó ideológia a posztfeminizmus, amely szerint a feminizmus már elérte céljait (Genz és Brabon 2009). Például azok a nyugat-ausztrál nők, akik alkalmazkodtak a velük szemben támasztott, a saját érdekeiket figyelmen kívül hagyó, még inkább azokkal ellentétes szexuális elvárásokhoz, érdekeik érvényesítésnek kudarcáért nem az embertelen elvárásokat, hanem saját magukat, illetve a hasonló helyzetben lévő nőket okolták (Burkett és Hamilton 2012). Ezek az ideológiák kizárják annak a lehetőségét, hogy az ember a társadalmi környezetre hivatkozhatson a sikertelenségével kapcsolatban, és egyúttal szükségtelennek állítják be az emberek közötti szolidaritást. Aki áldozatnak tekinti magát, az kétségbe vonja a saját felelősségét. Innen nézve az áldozat-helyzet a hiányzó motivációra, az egyén elmaradt erőfeszítéseinek leplezésére utal (Baker 2010).

A magyarázatok egy másik csoportja azok tapasztalataira épít, akiket fizikai vagy szexuális támadás ért.¹ A 90-es éveket megelőzően az aktivisták és az erőszakot elszenvedett nők képviselői a megtámadott nők áldozat státuszát hangsúlyozták, mert az áldozathibáztató társadalmi reakció elkerülésére ezt tekintették a legalkalmasabb eszköznek (Dunn 2005, 9-12). A 90-es évektől azonban számos kritika hatására a szociális munkások, a pszichológusok és az aktivisták között is a túlélő megnevezés terjedt el, mert ez nem vonta kétségbe a nők aktív, cselekvő részvételét, és a továbbra is a bántalmazó kapcsolatban maradó nők esetében a túlélés érdekében tett döntéseik racionalitását (Dunn 2005, 13-17). Walklate (2007) ugyanakkor arra hívja fel a figyelmet, hogy az

¹ Sajnos ez a WAF kampány résztvevői esetében is releváns. A kampány négy résztvevője írta magáról, hogy nemi erőszak érte, és közülük ketten kifejezetten elutasították az áldozat státuszt.

érintettek számára mind a velük történtek különböző szakaszaiban, mind ennek feldolgozásának különböző fázisaiban különböző státuszok lehetnek megfelelőek (Walklate 2007, 28). Samelius és szerzőtársai (2014) pedig amellet érvelnek, hogy az érintett számára az áldozat és a túlélő státusz közötti választás is problémát jelenthet, és számára hasznos lehet egy olyan általa létrehozott, köztes narratív tér, amely nem meghatározott az erőszak által, de nem is tünteti el azt. Így az áldozat státuszhoz való viszonyulás maga is a trauma feldolgozásának eszközévé válhat.

Ezek a lehetséges magyarázatok arra mutatnak rá, hogy az áldozat státusz felvállalása kapcsán valóban található konfliktus a társadalmi és a személyes aspektus között, vagyis egyrészt a nőket érő kirekesztés és erőszak társadalmi (strukturális) jellegének láthatóvá tétele és megszüntetése, másrészt annak személyes feldolgozása között. Ez feltehetően a WAF kampány résztvevőire is vonatkozik, vagyis az áldozat státusszal szembeni tiltakozásuk valószínűleg több esetben is erre a valós konfliktusra utal.

„Én nem gyűlölöm a férfiakat... Én a valódi egyenlőségben hiszek.”

Az áldozat státusz elutasítása mellett a *WAF* kampány másik két meghatározó, egymáshoz kapcsolódó témája volt az egyenlőség igenlése és ennek szembeállítása azzal, hogy feministák viszont gyűlölnek a férfiakat. Az egyenlőség valóban központi fogalom a kortárs feminista mozgalom számára. A populáris kultúrában gyakorlatilag ez lett a feminizmus definíciója. Így szól az a definíció, amit Beyoncé a „***Flawless” című számában Adichi-től idézett: „feminista: olyan személy, aki hisz a nemek társadalmi, politikai és gazdasági egyenlőségében” (Adichie 2014, 38). Így definiálta a feminizmust Emma Watson, az ENSz nők jogaival és helyzetével foglalkozó jószolgálati nagykövete 2014-ben a *HeForShe [Férfi a Nőért]* kampány elindításakor: „Emlékeztetőül, a feminizmus definíciója a következő: Az a meggyőződés, hogy a férfiaknak és a nőknek egyenlő jogokkal és esélyekkel kellene bírni. Azaz, a nemek politikai, gazdasági és társadalmi egyenlőségének elmélete” (Watson 2014, ford. Zelei Bori). És egy Emma Watson vezette interjúban, az egyenlőséggel határozta meg a feminizmust Malala Yousafzai pakisztáni emberi és oktatási jogi aktivista is, aki 2014-ben béke Nobel-díjat kapott a „gyermek elnyomása ellen és minden gyermek oktatáshoz való jogáért folytatott küzdelméért: „... én feminista vagyok,... mert a feminizmus egy másik szó az egyenlőségre” (Yousafzai 2015).

A *WAF* kampányban a „férfiak” a leggyakrabban előforduló szó, az „egyenlőség” pedig a leggyakrabban előforduló fogalom, és ezek a kampány résztvevői számára a ’valódi’ egyenlőség fogalmán keresztül függenek össze.

A megszólalók legtöbbször szembeállították a feminizmust a férfiak és nők egyenlőségével, ritkábban arra hivatkoztak, hogy a lehetőségek egyenlőségét Amerikában már elérték; vagy még nyíltabban azt állították, hogy a feminizmus ellenséges a férfiakkal szemben, és a nők felsőbbrendűségére törekszik.

Ezek a felvetések, ellenséges hangvételük ellenére is több, a feminista mozgalom számára hasznos észrevételhez vezethetnek. Először is, az a felvetés, hogy a feminizmus nem a nemek egyenlőségéről szól, nem fogadható el általános, lejárató kijelentésként, hiszen az egyenlőség fogalma segítségével valóban jól megragadható számtalan, a nőket érő, kirekesztő társadalmi gyakorlat, illetve annak felszámolását célzó követelés az egyenlő oktatási és munkavállalási lehetőségek és az egyenlő munkáért egyenlő bér követelésétől kezdve a hétköznapi szexizmus gyakorlatainak elutasításán át a nemi kvóták bevezetésének követeléséig. De, függetlenül a *WAF* bejegyzések logikájától, megfontolandó abból a szempontból, hogy vannak olyan, a feminista mozgalom által láthatóvá tett társadalmi problémák, amelyeket nehéz megragadni az egyenlőség fogalma felől. Például azok, amelyek a morfológiájukat tekintve női emberek helyzetével kapcsolatosak: a születésszabályozási eszközökhöz való hozzáférés korlátozása,² a szüléshez fűződő jogok korlátozása orvosilag indokolatlan műtéti beavatkozásokkal,³ az abortusz korlátozása⁴ a női higiéniai eszközök magas adóztatása⁵ a nyilvános szférában megjelenő szoptatás vagy menstruáció üldözése.

Ilyenek továbbá azok a társadalmi problémák is, amelyek szorosan kötődnek a társadalmi nemekre vonatkozó, széleskörű elvárásokhoz. A nők esetében szoros kapcsolat van például a test alakjára vonatkozó elvárások és a testalak-normának meg nem felelők zaklatása vagy kirekesztése között (Fikkan és Rothblum 2012). A férfiak esetében ugyanakkor kapcsolatok találhatók a maskulin identitások, ideológiák és gyakorlatok és a családon belüli erőszak, a párkapcsolati erőszak (Murnen, Wright és Kaluzny 2002), továbbá a prostitúcióban és a mainstream pornográfiában (Malamuth, Hald és Koss 2011) meghatározó fizikai és szexuális erőszak között. Mindezek a társadalmi problémák nehezen írhatók le és tehetők kritika tárgyává a társadalmi nemek egyenlősége felől közelítve. A *WAF* kampányt fémjelző „nem minden férfi követ el nemi erőszakot” és „én nem gyűlölöm a férfiakat” bejegyzésekből arra lehet következtetni, hogy a nemek egyenlőségét hangsúlyozó feminista kampányok és állásfoglalások csak korlátozottan képesek rámutatni ezekre kapcsolatokra, illetve problémákra.

² Magyarországon például: Feminfo (2015).

³ Magyarországon például: Wilcsek (2014).

⁴ Magyarországon például: A PATENT Egyesület abortuszról szóló információs honlapja.

⁵ Magyarországon például: Serdült (2015).

Az erőszak különböző formái és a maszkulinitások közötti kapcsolat bemutatása ugyanakkor valóban nehéz, mert – bár a kiindulást jelentő tudományos eredmények robosztusak és évtizedek óta széles körben elismertek – az elmúlt három évtized kutatási eredményei meglehetősen általánosító kijelentésekben foglalhatók össze, mint például „a maszkulinitások olyan formákat biztosítanak, amelyekben az erőszak számos dinamikája megjelenik” (Connell 2000, 29).

Robosztus és széles körben elfogadott kriminológiai megállapítás, hogy az erőszakos bűncselekmények elkövetői túlnyomórészt férfiak (Collier 2004, 286). A nyugati világban ez az arány a gyilkosságok esetében 80-90%,⁶ de hasonlóan magas a súlyos testi sértések, a fizikai fenyegetések és a nemi erőszak esetében is (UCR 1999, idézi Krienert 2003). A kortárs társadalomkutatásban egyértelmű az is, hogy a kriminológiai statisztikák jellemzően a morfológiailag férfi emberekre hivatkozik, a probléma viszont a maszkulin társadalmi nemre, értékrendre vonatkozik (Anderson, Daly és Rapp 2009).

Az általános megállapításokon túl az erőszak egyes formái és maszkulinitások sztereotipikus vagy lokális formái között fennálló kapcsolatokról a 70-es évek óta könyvtárnyi irodalom gyűlt össze. Ennek részeként, rendszeresen továbbfejlesztették a maszkulinitás sztereotíp normáihoz való személyes igazodást mérő kérdőíves skálákat (Mahalik et al. 2003, Parent és Moradi 2009), és kapcsolatot találtak a sztereotipikus, dominanciára törekvő maszkulinitás, továbbá a maszkulin normáknak való meg nem felelésből adódó feszültség és a bűncselekményeket támogató, azokhoz vezető ideológiák, illetve az erőszakos bűncselekmények elkövetése között (Smith et al. 2015; Casey et al. 2016). Mások párkapcsolati erőszakot elkövetett férfiakkal folytatott beszélgetéseket elemeztek, és arra mutattak rá, hogy a maszkulinitások és az erőszak közötti kapcsolat gyakran explicit: sztereotíp maszkulin normákat, például a nők alárendeltségét maguk az elkövetők vonják be a partnerük bántalmazásáról szóló diszkurzusba (Niekerk és Boonzaier 2016). Ugyanakkor a sztereotíp maszkulinitás normáinak ellentmondó, de az agresszió kialakulása és a konfliktusok kezelése szempontjából kulcsfontosságú hozzáállások megkérdőjelezése (saját érzelmek kimondása, az érzelmi sebezhetőség elismerése, mások érzelmeinek figyelembe vétele) rendszeresen ellenkezéssel vagy elkerüléssel találkozik a partnerüket korábban bántalmazók körében (Schrock és Padavic 2007).

Érdemes megjegyezni, hogy a személyes és a társadalmi konfliktusa eltérő módon jelenik meg és eltérő társadalmi reakciókat vált ki a maszkulinitások és a femininitások esetében. A maszkulinitások esetében ez a konfliktus kiemelt elemzési szempont volt. Először Messerschmidt (1993)

⁶ 2013-ban Németországban 84%, az Egyesült Államokban 88%, Spanyolországban 92%.

hipotézisében fogalmazódott meg, amely szerint a maszkulinitást jellemző normák látványos beteljesítésének elmaradása döntő forrása a személyes szinten megjelenő feszültségnek és maszkulin erőszaknak. E feszültség mérésére alkották meg akülönféle mutatószámokat, a Gender Role Conflict Scale és a Gender Role Stress Scale különféle változatait, melyekre különféle strukturális modellek épültek (Casey et al. 2016). De, szemben a feminista mozgalom elmúlt több mint egy évszázados törekvéseivel, amelyek rendre megkérdőjelezték a nőkre vonatkozó társadalmi elvárásokat, többek között a kötelező gyermekszülést, a munkaerőpiactól való távol maradáást és a férfiak vágyainak alárendelt női szexualitást, a maszkulinitások normáinak közösségi és társadalmi szintű kétségbe vonására és meghaladására szerveződő mozgalmakat gyakorlatilag nem találunk a nyugati kultúrában, talán a 60-as évekbeli melegmozgalmak egyetlen számottevő kivételétől eltekintve (a mainstream popkultúrában is megjelenő fluid-androgün nemi identitás megjelenése mellett). Míg a feminista mozgalom sikerei nyomán a nőknek egyre több helyen lehetősége van betölteni hagyományosan férfiakra jellemző szerepeket (tudományos kutatóként, a család fő kenyérkeresőjeként vagy egy cég felsővezetőjeként), addig a maszkulinitások és az erőszak kapcsolatából fakadó személyes és társadalmi problémákat felismerő kortárs mozgalmak és szerveződések jellemzően a maszkulinitás valamilyen „visszaállítását” tűzik ki célul (Carlson et al. 2015) a sztereotíp maszkulinitással ellentétes szerepek, például a másokról való gondoskodás maszkulin értéként elfogadása helyett (Hanlon 2013; recenzálta Elaine C. Diccico 2014).

Ugyanakkor a maszkulinitások megértése és kritikája fontos nem csak az emberek közötti fizikai erőszak, hanem az embereket más szinten és formában érő erőszak megelőzésében és felszámolásában is. Először is, az abuzív párkapcsolatokban a fizikai erőszak csak egyik eszköze a másik feletti dominanciára és ellenőrzésre törekvésnek (Johnson 2006). Másodszor, a maszkulinitások normái nem csak egyének, hanem a szervezetek, állami intézmények és jogszabályok szintjén is meghatározóak a világ legtöbb országában, és ez nehezíti az emberek közötti fizikai és nemi erőszak, ezen belül a nőket érő erőszak megelőzését és felszámolását (Hearn és McKie 2010). Harmadszor, mivel a világ vezetőinek és a fegyveres testületek tagjainak túlnyomó része férfi, a maszkulinitások meghatározó tényezői a nemzetközi kapcsolatoknak, a fegyveres konfliktusoknak és háborúknak (Connell 2000). Mindezek alapján a maszkulinitások nem kizárólagos, de kulcsfontosságú tényezői az erőszak különböző, nőket is érő formáinak, és emiatt fontos (kutatási) témái lehetnek a feminista mozgalomnak (tudománynak).

Összefoglalás

A *Woman Against Feminism* kampányban megjelent állításokat a feminista híroldalak és az akadémiai kutatók is tájékozatlansággal, tévedéssel vagy férfi jogi aktivisták hatásával magyarázták. Ez a dolgozat amellett érvelt, hogy a WAF kampány három leggyakoribb témája, az áldozat státusz vállalása, az egyenlőség témája és a feminizmus viszonya a férfiakhoz, függetlenül a megfogalmazás elutasító alapállásától, valós és a feminista mozgalom számára releváns problémákra utalnak: az előbbi a személyes és a társadalmi közötti konfliktusra, az utóbbiak az erőszak és a maszkulinitások közötti kapcsolatra.

Felhasznált irodalom

- Anderson, Tammy; Kevin Daly és Laura Rapp. 2009. „Clubbing masculinities and crime: A qualitative study of Philadelphia nightclub scenes.” *Feminist Criminology* 4 (4): 302-332.
- Andrews, Arlene Bowers. 1992. *Victimization and Survivor Services: A Guide to Victim Assistance*. Springer.
- Baker, Joanne. 2010. „Claiming Volition and Evading Victimhood: Post-Feminist Obligations for Young Women.” *Feminism and Psychology* 20 (2): 186-204.
- Ballou, Elizabeth. 2014. [„Women Against Feminism’ Facebook Group Is Woefully Misinformed.”](#) *Bustle*. 2014. 7. 21.
- Barna, Emília és Hudy Róbert. 2015. [„Nem pusztán a vágy tárgyai vagyunk’: Feminista viták a mainstream popzeneiparban.”](#) *TNTeF* 5 (1): 112-129.
- Brandman, Marina L. 2015. [„’Because I Shave My Armpits...’: A Content Analysis Of #WomenAgainstFeminism On Twitter.”](#) *HIM 1990-2015. Paper 1696*.
- Burkett, Melissa és Karine Hamilton. 2012. „Postfeminist sexual agency: Young women’s negotiations of sexual consent.” *Sexualities* 15 (7): 815-833.
- Carlson, Juliana, Erin Casey, Jeffrey L. Edleson, Richard M. Tolman, Tova B. Walsh és Ericka Kimball. 2015. „Strategies to Engage Men and Boys in Violence Prevention: A Global Organizational Perspective.” *Violence Against Women* 21 (11): 1406-1425.

- Casey, Erin A., N. Tatiana Masters, Blair Beadnell, Marilyn J. Hoppe, Diane M. Morrison és Elizabeth A. Wells. 2016. „Predicting Sexual Assault Perpetration Among Heterosexually Active Young Men” [Kiadás előtti online epub közététel]. *Violence Against Women* (március 6.) 1-25.
- Cavanagh, Casey. 2014. [„Why We Still Need Feminism.”](#) *Huffpost Women* (szeptember 18./frissítve: 2014. november 18).
- Clifton, Derrick. 2014. 8. [„Photos That Prove These 'Women Against Feminism' Still Need Feminism.”](#) *Mic*. 2014. 7. 19.
- Collier, Richard. 2004. „Masculinities and Crime: Rethinking the 'Man Question'?” In: Colin Sumner (szerk.) *The Blackwell Companion to Criminology*. Malden, MA – Oxford: Blackwell, 285-308.
- Collins, Lyndsey S. 2015. *A Content Analysis of the Women Against Feminism Tumblr* (MA Thesis in Sociology). Lehigh University.
- [Confused Cats Against Feminism](#) (Tumblr page). 2015.
- Connell, R. W. 2000. „Arms and the man: using the new research on masculinity to understand violence and promote peace in the contemporary world.” In Ingeborg Breines, Robert Connell and Ingrid Eide (eds) *Male roles, masculinities and violence. A culture of peace perspective*. Paris: Unesco Publishing, 21-34.
- Davies, Madeleine. 2014. [„Things I Learned from #WomenAgainstFeminism.”](#) *Jezebel* (július 22).
- Donaghue, Ngaire, Kally Whitehead és Tim Kurz. 2011. „Spinning the pole: A discursive analysis of the websites of recreational pole dancing studios.” *Feminism and Psychology* 21 (4): 443-457.
- DeKeseredy, Walter S., Alexis Fabricius és Amanda Hall-Sanchez. 2015. „Fueling Aggreived Entitlement: Contribution Of Women Against Feminism Postings.” *CRIMSOC: The Journal of Social Criminology* 4, 1-33. [Academia.edu link](#).
- Duits, Linda és Liesbet van Zoonen. 2007. „Who’s Afraid of Female Agency? A Rejoinder to Gill.” *European Journal of Women’s Studies* 14 (2): 161-170.
- Dunn, Jennifer L. 2005. „‘Victims’ and ‘survivors’: Emerging vocabularies of motive for ‘battered women who stay’.” *Sociological Inquiry* 75 (1): 1-30.
- Feminfo. 2015. [„Esemény utáni tabletta: marad a receptért kuncsorgás.”](#) *NLCafé* (január 19).

- Fikkan, Janna L. és Esther D. Rothblum. 2012. „Is Fat a Feminist Issue? Exploring the Gendered Nature of Weight Bias.” *Sex Roles* 66 (9): 575-592.
- Freitag, Lynsi. 2014. [„Women Against Feminism, Please Read.”](#) *Huffpost Women* (július 16.).
- Genz, Stéphanie és Benjamin A. Brabon. 2009. *Postfeminism. Cultural Texts and Theories*. Edinburgh University Press.
- Gill, Rosalind C. 2007. „Critical Respect: The Difficulties and Dilemmas of Agency and ‘Choice’ for Feminism. A Reply to Duits and van Zoonen.” *European Journal of Women’s Studies* 14 (1): 69-80.
- Hanlon, Niall. 2013. *Masculinities, Care, and Equality: Identity and Nurture in Men’s Lives*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hearn, Jeff és Linda McKie. 2010. „Gendered and Social Hierarchies in Problem Representation and Policy Processes: ‘Domestic Violence’ in Finland and Scotland.” *Violence Against Women* 16 (2): 136-158
- Henry, Astrid. 2004. *Not My Mother’s Sister Generational Conflict and Third-Wave Feminism*. Indiana University Press.
- Michael P. Johnson. 2006. „Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence.” *Violence Against Women* 12 (11): 1003-1018.
- Yousafzai, Malala. 2015. [„Malala Yousafzai tells Emma Watson: I’m a feminist thanks to you.”](#) *The Guardian* (november 5.).
- Lamb, Sharon. 2015. Revisiting Choice and Victimization: A Commentary on Bay-Cheng’s Agency Matrix. *Sex Roles* 73:7, 292-297.
- Mahalik, James R., Benjamin D. Locke, Larry H. Ludlow, Matthew A. Diemer, Ryan P. J. Scott, Michael Gottfried és Gary Freitas. 2003. „Development of the Conformity to Masculine Norms Inventory.” *Psychology of Men & Masculinity* 4 (1): 3-25.
- Malamuth, Neil M., Gert Martin Hald és Mary Koss. 2012. „Pornography, Individual Differences in Risk and Men’s Acceptance of Violence Against Women in a Representative Sample.” *Sex Roles* 66 (7): 427-439.
- McCombs, Emily. 2014. [„I Was a Woman Against Feminism, And I Get It \(But Also Knock It Off\).”](#) *XOJane*. 2014. (július 24.).
- McDonough, Katie. 2014. [„Hey, ‘women against feminism’: Feminism still has your back so you’re welcome.”](#) *Salon* (július 24.).

- van Niekerk, Taryn J. és Floretta A. Boonzaier. 2016. „The Only Solution There Is To Fight’: Discourses of Masculinity Among South African Domestically Violent Men.” *Violence Against Women* 22 (3): 271-291.
- Murnen, Sarah K., Carrie Wright és Gretchen Kaluzny. 2002. „If ‘Boys Will Be Boys,’ Then Girls Will Be Victims? A Meta-Analytic Review of the Research That Relates Masculine Ideology to Sexual Aggression.” *Sex Roles* 46 (11/12): 359-375.
- Parent, Mike C. és Bonnie Moradi. 2009. „Confirmatory factor analysis of the Conformity to Masculine Norms Inventory and development of the Conformity to Masculine Norms Inventory-46.” *Psychology of Men & Masculinity* 10 (2): 175-189.
- A PATENT Egyesület [abortuszról](#) szóló információs honlapja. 2016.
- Ringo, Allegra. 2014. [„Women Against Feminism Have a Strange Obsession with Opening Jars.”](#) *Vice* (július 23.).
- Samelius, Lotta, Suruchi Thapar-Björkert és Christa Binswanger. 2014. „Turning points and the ‘everyday’: Exploring agency and violence in intimate relationships.” *European Journal of Women's Studies* 21 (3): 264-277.
- Schrock , Douglas P. és Irene Padavic. 2007. „Negotiating Hegemonic Masculinity in a Batterer Intervention Program.” *Gender & Society* 21 (5): 625-649.
- Serdült, Viktória. 2015. [„Magyarországon drága marad a menstruálás.”](#) *Origo* (május 29.).
- Shire, Emily. 2014. [„You Don’t Hate Feminism. You Just Don’t Understand It.”](#) *The Daily Beast* (július 24.).
- Smith, Rachel M., Dominic J. Parrott, Kevin M. Swartout és Andra Teten Tharp. 2015. „Deconstructing Hegemonic Masculinity: The Roles of Antifemininity, Subordination to Women, and Sexual Dominance in Men’s Perpetration of Sexual Aggression.” *Psychology of Men & Masculinity* 16 (2): 160-169.
- Szabó, Mónika. 2015. [„Nem vagyok feminista, de..’ – az ‘f betűs szó’ felvállalása.”](#) *TNTeF* 5 (1): 55-69.
- Walklate, Sandra. 2007. *Imagining the Victim of Crime*. Open University Press.
- Watson, Emma. 2014. [„Gender equality is your issue too.”](#) *UNWomen* (szeptember 20.).
- [WAF Tumblr](#). 2014b.

[WAF Tumblr](#). 2014c.

[WAF Tumblr](#). 2014d.

Wilcsek, Médea. 2014. „Miért születik ma minden harmadik gyerek császármetszéssel?” *Babafalva.hu*. 2014. 1. 16.